

תחילת שנות התשעים, את ההזדמנויות לתיקון ואף לאיחוי של נזקים ופגיעות שגרמה העבירה הפלילית שביצעו בני נוער. הפרק נועד להאיר את הצד המקצועי שבבסיס הפעלתם של הליכי צדק מאחה בשירות המבחן לנוער. מאמר בנושא, בשם "דיאלוג מאחה באמצעות מכתבי התנצלות", פורסם בגיליון 79 של מידעו"ס (עמ' 10-15).

בשער השני מוצגת חכמת המעשה. העקרונות, השיקולים והלבטים שהוצגו בשער הראשון זוכים בו להארה ולהדגמות. שקמה ניצן-בירן וויקי שרזמן, קצינות מבחן למבוגרים, מציגות את עקרונות השילוב של צדק מאחה בתכניות שירות המבחן למבוגרים בישראל ואת יעדי השילוב. הכוונה היא לאפשר לצדדים לבוא בדברים וליזום דרך "לתקן" את העבירה וליישב את הקונפליקט הפלילי ביניהם.

רינה ריטר ושאווקי עדווי, קציני מבחן לנוער, מדגימים את הנושא באמצעות אירוע פלילי שבו שני צעירים יהודים פגעו ברכבם של סטודנטים ערבים מן המכללה האקדמית בצפת. בהליך האיחוי היו מעורבים הפוגעים, משפחות הנפגעים, נכבדי דת ואחרים.

ליאת שוסטר-יזני, מהרשות לשיקום האסיר, ואסתר שחף-פרידמן, מרצה בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת לינאוס שבשוודיה, מציגות את תכנית קד"מ (קבוצות דיון משפחתיות) לקטינים המרצים את עונשם בכלא. התכנית נועדה לסייע לאסירים הקטינים להשתלב בקהילה עם שחרורם מהכלא ומשתתפים בה לא רק עוברי החוק עצמם, אלא גם משפחותיהם וקהילות התמיכה שלהם.

הפרק החותם שער זה עניינו הליכי צדק מאחה בהקשר של עבירות מין. האם ניתן לעשות צדק בעניינם של המעורבים בדרך שונה מן ההליך הפלילי המקובל? מהם מאפייניה של דרך זו ושלביה? על ניסיון המצטבר בתחום זה בפעילות תכנית "בצדק" - תכנית צדק מאחה בפגיעות מיניות" כותבות פני לייסט, דליה טאובר וכרמית קלר-חלמיש מהמרכז הישראלי לגישות מאחות.

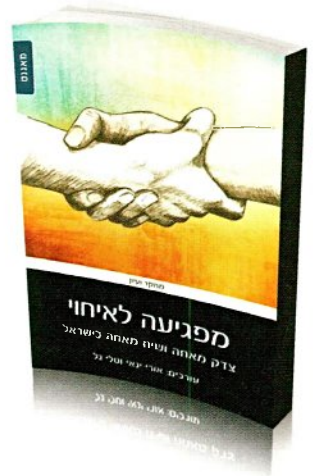
השער השלישי מסכם את נושא הצדק המאחה והשיח המאחה. הוא פותח בפרק שכתב יאיר רונן מאוניברסיטת בן-גוריון, המתמקד במושג "התמסרות לאחר" כמרכיב מרכזי בעשיית צדק בין פוגע לנפגע. התמסרות פירושה התעלות אל מעבר לפרטי האירוע, והיא מוליכה לעיצוב התייחסות חדשה ושונה לאירוע ה"עברייני" שבבסיס הקונפליקט.

בת עמי ברוט ממשרד המשפטים בוחנת את האפשרות ליישם הליכי צדק מאחה בסכסוכים ובקונפליקטים פוליטיים, חרף התחושות הקשות המלוות את המשפחות הנפגעות בסכסוך זה. היא מציגה יחידים ומשפחות שבחרו לקיים שיח עם "הצד האחר" מתוך רצון ליישב את הקונפליקט - שאינו אישי אך משמעויותיו הן אישיות.

דליה טאובר מהמרכז לגישות מאחות מתארת את ניסיונה לשלב אנשים, קבוצות וארגונים במאמץ להגדיר ולנסח אמנה חברתית שעקרונותיה מעודדים הידברות לשם פתרון קונפליקטים בקהילה. האמנה נועדה להרחיב את השיח החברתי, כך שיאמץ את עקרונות הצדק המאחה: קבלת אחריות אקטיבית, העצמת הקהילה וכיבוד הזולת.

לסיכום פרקי הספר, אורי ינאי דן במושג "צדק" תוך שהוא עושה הבחנה בין צדק במשפט ובין צדק חברתי. לדבריו, ראוי לחפש הליך שבו רבים יותר הסיכויים לסיים את הקונפליקט בתוצאה המוגדרת כ-win-win לשני הצדדים השותפים לשיח המאחה.

כאמור, לספר גם ארבעה נספחים, המתמקדים בניסיון שנצבר בישראל בתחום הצדק המאחה. בנספח הראשון, סנ"ץ מאיר-דב ברקוביץ מספר על המודעות של משטרת ישראל לקיומם של הליכי צדק מאחה ועל שילובם בעבודת המשטרה. בנספח השני, אפי ברור, מנהל שירות המבחן לנוער, מציג את שילוב הליכי

"מפגיעה לאיחוי" - צדק מאחה ושיח מאחה בישראל"

בעריכת פרופ' אורי ינאי וד"ר טלי גל, הוצאת מאגנט 2016, 320 עמודים

סקר: מאיר חובב

המושגים "צדק" ו"עשיית צדק" מעסיקים אמנם בהתמדה את הציבור הרחב, אולם הם עניינם הישיר של השירותים הפועלים במערכת אכיפת החוק, המשפט, הטיפול והשיקום של עוברי חוק, אשר מוגדרת גם כ"מערכת הצדק בפלילים".

עורכי הספר, פרופ' אמריטוס אורי ינאי מבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים, וד"ר טלי גל, מרצה בבית הספר לקרימינולוגיה באוניברסיטת חיפה, הם מרצים בכירים באקדמיה ומעורים בנעשה בתחום הצדק המאחה בישראל. הספר, ראשון מסוגו בישראל, מתאר, מתעד ומאגד את הניסיון הייחודי בתחום הצדק המאחה בישראל.

בספר שלושה שערים, הכוללים 12 פרקים ונספח. הנספח מציג ארבע מסגרות, שמייצגות את הנעשה בישראל בתחום זה והן בגדר חלק אינטגרלי מהדיון בנושא.

את השער הראשון, שעניינו סוגיות תיאורטיות, פותחת טלי גל בפרק המציג את המושג "צדק מאחה", מגדיר את הגישה החברתית-משפטית שבבסיסו ואת משמעותו ומגולל את התהליך המושגי-תיאורטי שאפיין את פיתוח הגישה, עם התייחסות לתחום הפלילי.

בהמשך, השופט רון שפירא עוסק בשילוב הליכי צדק מאחה, הליכי סולחה והליכים קהילתיים אחרים בתוך ההליך הפלילי. הוא מתייחס לחשיבותה של הפעילות הקהילתית במניעת עבירות בכלל, וביישוב סכסוכים בתוך הקהילה בפרט.

אורי ינאי ושאווקי עדווי, קצין מבחן למבוגרים, דנים במסורת הסולחה. הם מתמקדים במנהגים שהיו מקובלים בעבר, וחלקם נהוגים גם כיום. לפתרון סכסוכים - לרבות סכסוכים פליליים ואלימים - בדרך מכוונת ומהירה המאפשרת את המשך החיים הקהילתיים.

שרי גרבלי, קצינת מבחן בכירה לנוער, מציגה את הליך הצדק המאחה כפי שהוא מיושם בשירות המבחן לנוער מאז

הצדק המאחה בעבודת שירות המבחן לנוער. עזי נבון, מנכ"ל עמותת קד"מ, מציג בנספח השלישי את ההבדלים בין גישת קד"מ (קבוצות דיון משפחתיות) לבין גישת הצדק המאחה. בנספח הרביעי, נורית בכרך, נאווה קידר וגלי פילובסקי-מנקס מעמותת "מוזאיקה" מציגות את הניסיון שהצטבר בעמותה, המטפלת בעבירות פליליות מורכבות ורגישות.

ספר זה הוא מקור חשוב, לדעתי, של ידע על הנעשה בתחום הצדק המאחה בישראל. ייחודו בהתייחסותו לקשרים המשמעותיים הקיימים בין עוברי החוק, הקרבנות והעדים ולתמיכה שהם מקבלים מסביבתם. בספר מוצגות דרכים לפתרון הקונפליקט, או במובן הרחב יותר - השבת "השלום" לקהילה.

הספר עשוי לשמש מדריך לעובדים חדשים בתחום, וכן לכל בעלי המקצוע העוסקים בענייניהם של אנשים המעורבים בפלילים: עובדים סוציאליים, שופטים, עורכי דין, אנשי משטרה, מחנכים ואנשים העוסקים בפתרון קונפליקטים קהילתיים ובמדיניות אכיפת חוק וענישה, וכל יתר המתעניינים בנושא. אני ממליץ לבצע מחקר משווה של המסגרות המפעילות בישראל את גישת הצדק המאחה, שיעסוק בייחודו בהליך הפלילי ובהשפעת התערבות זו לאורך זמן על המשך הקשר בין המעורבים באירוע הפלילי.